

N:o 13.

Ank. till Riksd. Kansli d. 10 Mars 1868, kl. 8 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring i Kongl. Förordningen, angående handelsböcker och handelsräkningar den 4 Maj 1855.

Ifrågavarande, till Lag-Utskottets behandling öfverlemnade, motioner hafva blifvit väckta, inom Första Kammaren af Herr *A. O. Wallenberg*, (motionen N:o 42) samt inom Andra Kammaren af Herrar *C. J. L. Lönnberg* (motionen N:o 12) och *J. Wedberg* (motionen N:o 93). Alla tre motionerna, föranledda af den eftertänkliga omfattning och utsträckning konsumtionskrediten hos oss erhållit, äsyfta inskränkning af det vitsord, som enligt berörda Kongl. Förordning tillkommer handelsbok såsom bevisningsmedel. Men innan en närmare redogörelse för motionernas innehåll af Utskottet lemnas, torde det vara lämpligt att förutskicka en kort öfversigt af gällande lagstiftning i ämnet.

I fråga om handelsboks vitsord afser åberopade Kongl. Förordningen två förhållanden: det ena, inbördes emellan köpmän, under hvilken benämning hänföras äfven alla andra, som enligt Förordningens 1 och 2 §§ äro pligtige att hålla handelsböcker, och det andra, emellan köpmän och icke köpmän. I det förra hänseendet är handelsbokens vitsord ganska vidsträckt; ty det omfattar icke blott fordran för utborgade varor, utan äfven alla andra handelsärenden, hvarom i boken anteckning bör förekomma. Sjelfva bevisningskraften af boken i detta fall funnes bestämd i 15 och 16 §§, hvilka äro af följande lydelse: »15 §. Nu vill, vid tvist emellan köpmän inbördes om fordran, som på handelsbok grundas, den som sökes likaledes med sin handelsbok visa, att den fordran redan betald eller annorledes gulden är; befinnas böckerna å båda sidor vara ordentligen förda, men i den tvistiga frågan emot hvarandra strida, pröfve domaren, huruvida i thy fall böckernas vitsord bör förfalla, eller om sådana omständigheter

äro för handen, att någondera öfvervägande trovärdighet må förtjena.» — »16 §. Det vitsord, ordentligen förd handelsbok tillkommer, må uti handelskrifter emellan köpmän ej för fullt bevis gälla, der ej den, som sökes, det medgifver, eller andra omständigheter tillika förekomma, som boken bekräfta, eller ock köpmannen, eller den, som boken fört, den med ed sannar; egande domaren, efter sakens beskaffenhet, sådan ed i hvarje fall föreskrifva.» — Beträffande åter handelsboks vitsord i tvister emellan köpmän och andra, stadgas i 20 §: »Mot andra än köpmän ege handelsbok ej vitsord i fråga om annan fordran än den, som på utborgning af varor sig grundar. Beropar sig, vid uppkommen tvist, köpman på sin handelsbok, att så beskaffad fordran styrka, och gitter ej vederparten visa fel i boken, eller sådana omständigheter, som boken eller personen misstänkta göra, men nekar ändå till krafvet, då ege boken mot honom det vitsord, att han skall vara skyldig med ed sig fria, der han ej heldre vill öfverlåta åt köpmannen, eller den, som boken fört, att fordringens riktighet med ed sanna, eller ock domaren, i anseende till omständigheterna, finner skäl edgången åt köpmannen eller bokföraren uppdraga.» För öfrigt finnes föreskrifvet, att räkning å utborgade varor i allmänhet skulle tillställas gäldenären sednast inom tre månader efter utgången af det år, hvarunder det utborgade i handelsboken inskrefs, vid äfventyr att något vitsord eljest ej må boken tillkomma; att, om gäldenären ej inom tre månader, sedan han räkningen emottog, klandrat densamma, den då är lika utmätningsgild, som förfallett skuldebref; att, om motbok varit hållen och köpmannen tillställt gäldenären densamma behörigen afslutad, den är att anse såsom en utskrifven och delgifven handelsräkning; samt att, om gäldenär vägrar att motbok förete, då han kräfves, eller om motboken utan något köpmannens vållande förkommit, eller fått sådant fel, att den ej kan i det, hvarom tvistas, för tillförlitlig anses, köpmannen eller bokföraren eger handelsboken med ed styrka.

Motionärerne hafva anmärkt, att omförmälda lagstiftning, så vidt den tillerkänner handelsbok vitsord i tvister emellan andra än köpmän inbördes, eller dem, hvilka hafva skyldighet att hålla bok öfver sin rörelse, gifvit stadgad form åt ett kreditbruk, som alstrat benägenhet hos allmänheten att lefva öfver sina tillgångar, att kasta bekymren på morgondagen, i stället för att rådföra sig med omtanken och sparsamheten. Verkingarne af denna lagstiftning vore menliga jemväl för köpmännen, synnerligast minuthandlanden, enär denne, för att tillfredställa sina kunders anspråk på en utsträckt kredit, nödgades sjelf vid uppköp af sitt varulager betinga sig en i samma mån rymelig betalningstid, hvarigenom varu-

prisen

prisen öfver höfvan stegrades. Mycken oreda skulle kunna förekommas, om den mindre handeln kunde bringas till kontant, så att utborgnings-systemet försvunne. Första villkoret för en god ekonomisk ställning vore att frigöra sig från sedvanan att konsumera först och betala sedan. Och beträffande den i Kongl. Förordningen köpmannen medgifna rättighet att med ed bestyrka handelsbokens rigtighet, vore detta, såsom Herr *Wallenberg* till stöd för sednare delen af sin motion särskildt anmärkt, ett förskräckligt missbruk af eden, emedan miss-skrifningar ganska lätt kunde ofrivilligt inträffa icke blott vid minuthandeln, der anteckningarne måste göras med den största skyndsamhet, men äfven vid grosshandeln, i anseende till denna rörelses större omfattning och mångfald.

Det är därför föreslaget

af Herr *Wallenberg*: dels »att utur Kongl. Förordningen den 4 Maj 1855 må uteslutas allt, hvarigenom handelsbok tillerkännes vitsord emot andra än dem, som enligt samma Kongl. Förordning anses pligtige att i deras egenskap af affärsmän sjelfva handelsbok förä»; dels ock »att hvarken affärsmän eller bokförare må i något fall tillståndas att med edgång styrka den förda bokens rigtighet»;

af Herr *Lönnberg*: »att handelsboks vitsord vid utborgning af varor inskränkes inom en tid af sex månader; och

af Herr *Wedberg*: »att Riksdagen måtte för sin del besluta, att handelsbok ej må ega något vitsord annat än emellan köpmän.»

De af Herr *Lönnberg* anförda motiver utvisa, att hans förslag afser endast förhållandet emellan köpmän och icke-köpmän, ehuru ordalydelsen eljest kunde gifva anledning antaga, att dermed åsyftats en än vidsträcktare förändring, eller äfven i förhållandet köpmän inbördes emellan.

Det kan icke förnekas, att, på sätt motionärerne anmärkt, konsumtionskrediten hos oss erhållit en utsträckning, som redan medfört högst betänkliga följder och i sin fortsättning måste verka än mera skadligt. Skuldsättnings- och utborgningssystemet har gripit omkring sig bland samhällets alla klasser; och lättheten att göra skulder har lockat lättsinnigheten till konsumtion öfver behovet. Denna bana, en gång beträdd, leder merendels till fullkomlig ekonomisk ruin. Icke minst vådligt är detta förhållande för rörelseidkarne sjelfva och för affärslifvet i allmänhet. Den försigtige affärsmannen — den som icke ville gifva sina utborgningar samma utsträckning som andra — skulle snart förlora sina kunder. Det rådande kreditbruket tvingar honom således att underkasta sig äfventyret af konsumenternes större eller mindre beredvillighet och förmåga att gälda hvad de redan längesedan förtärt eller förbrukat. Häraf uppkomma ofta

förluster, och den punktlighet i afseende på liquider, som för affärlifvet är så nödvändig, kan icke påräknas. Men systemet är i synnerhet vådligt derföre, att det förtager hågen till arbete och sparsamhet, dessa nödvändiga och mäktiga häfstänger för samhällets sedliga och materiella utveckling.

Ehuru orsaken till dessa missförhållanden icke är att söka hos ifrågavarande lagstiftning allena, torde det dock icke kunna bestridas, att denna i väsendtlig mån bidragit dertill, då den genom sina från allmänna lagens grundsatser i fråga om bevisning afvikande bestämmelser gifvit form åt systemet.

Då motionärerne icke ifrågasatt lämpligheten af handelsboks vitsord i tvister inbördes emellan köpmän, utan endast yrkat upphäfvande af bokens bevisningskraft emot andra, hafva de iakttagit den principiellt rigtiga skilnad emellan *handelsrätt* och *allmän civilrätt*, som funnes konsekvent genomförd i åtskilliga utländska lagstiftningar, men deremot icke hos oss åtnjutit tillbörligt afseende. Dessa vidt skiljda lagstiftningsämnen äro nemligen i vår lag på ett onaturligt sätt sammanblandade. Affärlifvet har behof af en enkelhet i formen och en skyndsamhet i lagtillämpning, som icke utan våda kunna utsträckas till alla öfriga rättsförhållanden emellan ett samhälls medlemmar och som derföre i väsendtlig mån blifvit i vår lagstiftning åsidosatta. Det har vidare behof af krediten, såsom det första vilkoret för dess lifskraft och utveckling, hvaremot för öfrige medborgare en utsträckt kredit i allmänhet icke kan anses nödig eller ens nyttig. Men då man hos oss insett vigten af att genom lagstiftningen underlätta krediten för handeln och näringarne, har det misstag blifvit begånget, att man gjort kreditlagstiftningen *allmän*, gällande för *alla* medborgare.

Men äfven med hänseende till en på rättvisa och billighet grundad bevisningstheori framställa sig särdeles viktiga skäl för upphäfvande af det genom 1855 års Kongl. Förordning handelsbok tillagda vitsord i tvister mot annan än köpman. Ty då full jemnlighet i förmåner och olägenheter eger rum i fråga om köpmän inbördes, enär i regeln svarandens handelsbok bevisar lika mycket som kärandens, är deremot förhållandet helt annorlunda i tvister emellan köpmän och andra. Att i sednare fallet på förhand genom lag bestämma verkan af den bevisning, som i en rättsvist kan förebringas, samt gifva kraften af halft bevis åt en af käranden sjelf eller hans betjening gjord anteckning, men förvägrar svaranden att göra en lika beskaffad motbevisning gällande, strider helt och hållet emot andan af vårt bevisningssystem i öfrigt.

Det är visserligen sannt, att ifrågavarande lagreform icke kunde förekomma utborgning emot köparens skuldebref eller annat betalningsbevis. Men härvid bör bemärkas, att man i allmänhet nogare betänker sig, innan

man undertecknar en sådan handling. Och för öfrigt, äfven om man antog, hvad som dock är osannolikt, att utborgningarne i allt fall skulle fortfara i oförminskad utsträckning, vore likväl ganska viktiga fördelar vunna deraf, att köparen utfärdade fordringsbevis, hvarigenom köpmannens fordringar blefve mer rörliga, att, der så erfordrades, af honom sjelf användas såsom betalningsmedel eller hypothek, på samma gång de nu ofta förekommande rättegångarne rörande fordringar för utborgade varor säkerligen skulle till antalet betydligt minskas.

På hufvudsakligen enahanda skäl, som nu blifvit anförda, beslöto Rikets Ständer vid 1859—1860 årens riksdag för sin del, att handelsboks vitsord i tvister emellan köpmän och andra skulle helt och hållet försvinna, samt föreslogo i sådant afseende en författning, enligt hvilken 20, 26 och 27 §§ i 1855 års Kongl. Förordning skulle upphävas samt 12 och 23 §§ i samma Förordning erhålla förändrad lydelse. Detta lagförslag blef dock icke af Kongl. Maj:t godkänt, i anseende till deremot förekomna anmärkningar, såsom:

»att lagförändringen sannolikt skulle medföra osäkerhet i lagskipningen och deraf följande ej ringa olägenheter för affärslifvet och för mångas rätt, när dels tvekan kunde uppstå, om eller hvad afseende skulle, vid yppad tvist om rättigheten af fordran för köpmans utborgning af varor till icke-köpmän, få, i brist af bevisning om rätta förhållandet, fästas på ordentligen förd handelsbok, dels ock 24 § af 1855 års Förordning, hvilken §, efter hvad förslaget motiver göra påtagligt, endast skulle komma att afse räkning emellan köpmän inbördes, likväl, såsom till lydelsen alldeles oförändrad, lätteligen kunde i så måtto missförstås, att den ansåges gällande om räkning öfver köpmans utborgningar i allmänhet äfven till andra än köpmän;

att, om förslaget antoges, den mindre handeln komme i saknad af ett bevisningsmedel, deraf den vore i behof lika väl som den större handeln om ej mer, när stora affärer, som avslutas med skuld å ena sidan, kunna utan synnerlig olägenhet uppgöras genom förbindelser eller vexlar, hvilket deremot i den mindre handeln skulle blifva alltför besvärligt, hvartill komme att det äfven syntes vara obilligt, att låta föreskrifterna om handelsböckers förande i all sin stränghet kvarstå för minuthandlaren, om man borttoge den väsendtligaste förmån, som han af dessa böcker nu hade att påräkna; samt

att för öfrigt rätta orsaken till det öfverklagade allt för långt sträckta utborgningssystemet torde vara att söka annorstädes än i vår nu gällande lagstiftning, desto heldre som dels en sådan verkan icke förspörts af de lagstiftningar i det öfriga Europa, hvilka uti förevarande fall tillerkänna

handelsbok minst enahanda vitsord med det, som den eger enligt vår gällande lag, dels ock kreditens missbruk inom Sverige visserligen icke ensamt eller företrädesvis framstår i utborgningen af varor, utan lika mycket röjer sig i andra grenar af affärsverksamheten: i följd hvaraf stora förhoppningar icke kunde hysas om de motsedda fördelarne af förslagens antagande.»

Vidkommande den frågan, huruvida och i hvad mån, vid yppad tvist om rättigheten af fordran för köpmans utborgning af varor till icke-köpmän, afseende skulle få fästas på ordentligen förd handelsbok, tillåter sig Utskottet erinra, att afskaffandet af ifrågavarande undantagslag ingalunda beröfvar handelsbok allt vitsord såsom bevisningsmedel. Den ställes blott under lagens allmänna bevisningsreglor, utan att någon särskild förklaring derom är nödig, helst som 17 Kap. 1 § Rättegångs-balken uttryckligen föreskrifver, att domaren skall, då någon företer skriftliga bevis, att sin talan dermed styrka, noga pröfva deras beskaffenhet och rättighet, så ock hvad vitsord och verkan de i saken ega. För undanrödjande af den i afseende på innehållet af 24 § i åberopade Kongl. Förordningen gjorda anmärkning, har Utskottet ansett sig böra föreslå förändrad lydelse af detta lagrum.

Beträffande derefter den anmärkning, att, om handelsbok förlorade sitt vitsord mot andra än köpmän, den mindre handeln blefve i saknad af ett bevisningsmedel, hvaraf den vore i behof lika väl som den större handeln, har Utskottet redan i det föregående erinrat, att, då fråga är om köpmän inbördes, rättvisans fordran af likhet inför lagen tillfredsställes derigenom, att parterne å ömse sidor kunna begagna enahanda slags bevisningsmedel, då deremot vid tvist emellan köpman och icke-köpmän den förre fått genom lag sig tillerkänd en förmån i bevisningsväg, som är hans vederpart betagen. En sådan lag kan icke ur den strängare rättvisans synpunkt försvaras. Lagens föreskrifter om skyldighet för köpman att föra böcker har sin grund i det allmännas intresse af att det förtroende, som utgör ett af omsättningens grundvilkor, skyddas mot missbruk, och att, der en affärsman kommer på obestånd, orsaken dertill, jemte de omständigheter, som dermed stå i sammanhang, må kunna med någon tillförlitlighet utredas. Men det är äfven för honom sjelf en oafvislig nödvändighet att föra tillförlitliga och noggranna handelsböcker, på det han må kunna bedöma sin egen ställning och hålla reda på sina affärsförhållanden till andra. Det torde därför icke böra anses innebära någon obillighet att låta föreskrifterna om nämnda skyldighet kvarstå, oaktadt handelsbokens vitsord borttages.

I fråga om den verkan, som handelsboks vitsord i tvister emellan köpmän och andra medför, till befrämjande af utborgningssystemet, bör

Utskottet särskildt fästa uppmärksamheten vid de förändrade förhållanden, som inträdt med lagen af den 18 Juni 1864, angående utvidgad näringsfrihet. Denna författning har nemligen framkallat en talrik klass af landthandlande, hvarigenom, jemte den såmedelst beredda beqvämligheten för befolkningen att på närmare håll förse sig med nödvändighetsvaror, ostridigt jemväl uppkommit ett ökadtt tillfälle för den oförståndige och lättsinnige att förskaffa sig öfverflödsvaror på kredit, och hvilken utväg å ena sidan mera begagnas och å den andra lättare medgifves, ju mindre omgång som dervid erfordras — således mera då man erhåller på räkning, än då särskild förbindelse för inköpssumman måste utfärdas. Dessa landthandlande sakna ofta de kunskaper och den skicklighet, som erfordras för en ordentlig bokföring, och denna kan därför blifva ganska osäker; men det oakadt skulle boken kunna vara så beskaffad, att densamma bör ega vitsord — åtminstone komme räkning, som vore gäldenären behörigen tillställd, att blifva utmätningsgild, då denne försummade att i rättan tid tala derå, hvilket sannolikt ofta skulle inträffa i fråga just om sådana personer, som mest taga varor på kredit, men ega föga kännedom om hvad lag stadgar. Hvad nu är sagdt rörande landthandlande gäller i viss mån äfven i afseende på mången annan minuthandlande, synnerligast i de mindre städerna.

Hvad sålunda blifvit anfördt synes, efter Utskottets omdöme, innefatta fullt giltiga skäl för upphäfvande af det vitsord, som för närvarande är handelsbok tillagdt emot andra än köpmän; men hvad deremot angår yrkandet i sednare delen af Herr Wallenbergs motion, att hvarken affärsman eller bokförare må i något fall tillstädjas att med edgång styrka den förda bokens rigtighet, anser Utskottet sig icke kunna tillstyrka bifall till detta förslag, så vidt det angår köpmän inbördes emellan. Med bibehållande af bokens vitsord, när saken rör köpmän inbördes, kan berörda edgång icke lämpligen borttagas, ty om detta skedde, skulle bokens vitsord ock i det närmaste bortfalla, emedan verkan af detta vitsord i de flesta fall just är föreskrift om edgång för någondera af parterna, hvilka begge hafva skyldighet att föra bok öfver deras mellanvarande transaktioner. Enligt gällande lag är det åt domaren uppdraget att efter omständigheterna i hvarje fall icke blott pröfva, huruvida edgång må ega rum, utan äfven bestämma hvilkendera parten densamma bör anförtros, och någon fara för edens missbruk mera i handelstvister köpmän emellan, än eljest, torde således icke vara för handen. Dessutom torde giltigt skäl icke förefinnas, att för sådana tvister göra undantag från det i 17 Kap. 34 § Rättegångsbalken förekommande, för tvistemål i allmänhet gällande stadgande, att om endera parten bjuder den andra ed, och han nöjes deråt som eden bjudes, »då må han sin utsago med ed fästa, ehvad han är kärande eller svarande.»

I öfverensstämmelse härmed får Utskottet vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte för sin del besluta en författning af denna lydelse:

»Med upphäfvande af 20, 26 och 27 §§ i Kongl. Förordningen angående handelsbok och handelsräkningar den 4 Maj 1855, samt med ändring af 12, 23 och 24 §§ i samma Förordning, stadgas, att sistnämnda trenne §§ erhålla följande förändrade lydelse:

12 §.

Handelsböcker, som vederbörligen förda äro, kunna i handelstvister emellan köpmän inbördes såsom bevisningsmedel tjena, efter hvad derom här nedan sägs.

23 §.

Räkning å varor, utborgade till köpman utan aftal om öppen kredit, skall, vid den påföljd 25 § utsätter, gäldenären bevisligen tillställas sednast inom tre månader efter utgången af det år, hvarunder det utborgade i handelsboken inskrefs, der ej annorlunda uttryckligen aftaladt är.

24 §.

Är räkningen sådan gäldenär, som i nästföregående § sägs, vederbörligen tillställd, och har han ej inom tre månader, sedan han den emottog, bevisligen tillsagt fordringsägaren, att räkningen ej godkännes, eller ock till Rätten, hvarunder gäldenären lyder, klander derå instämt, vare då räkningen lika utmätningsgild som förfallet skuldebref. Har gäldenären genom sin påskrift räkningen godkänt, vare lag samma.

Denna Förordning skall vara gällande från och med den 1 Januari 1870 för de rättsförhållanden, som derefter uppkomma.»

Äfvensom Utskottet hemställer,

att Herr Wallenbergs sist omförmälda förslag må lemnas utan vidare afseende;

Och torde, i fall Utskottets uti första punkten gjorda hemställan af Riksdagen bifalles, Riksdagen jemväl finna,

att det af Herr Lönnberg väckta ofvanberörda förslag icke bör till något vidare utlåtande föranleda.

Stockholm den 6 Mars 1868.

På Utskottets vägnar:

Eric Sparre.

Reservationer:

af Herr *von Gegerfelt*;

af Herr *Lemchen*: »I afseende på Herr Wallenbergs förslag till den ändring i Kongl. Förordningen af den 4 Maj 1855, att hvarken affärsman eller bokförare må i något fall tillstädjas att med ed styrka handelsboks rättighet, har jag en annan åsigt än flertalet bland Lag-Utskottets ledamöter. Jag anser nemligen föreskrifterna i denna förordning om rättighet för fordringsegare att bestyrka handelsbok böra upphävas äfven i handeltvister köpmän emellan.

En sådan rättighet kan, enligt min uppfattning, i många, om icke de flesta fall medföra olägenhet och förlust, men icke någon verklig fördel för den rättsinnade och samvetsgranne köpmannen. Han är icke i tillfälle att alltid föra sin handelsbok, och då han gör det, måste den oftast grundas på anteckningar af annan person, om hvars noggrannhet och pålitlighet kan icke kan hafva sådan visshet, som bör ligga till grund för edgång. Har köpmannen ej sjelf fört boken och bokföraren vägrar att beediga densamma, så förlorar väl boken allt vitsord; och huru skall det

tillgå i fall, på sätt säkerligen ofta inträffar, flera personer fört samma bok? Den skall väl då bekräftas med ed af alla bokförarne, hvilket lärer blifva svårt och kanske knappt möjligt, derest någon af dem flyttat till annan ort. Jag befarar äfven, att ed till bestyrkande af handelsbok, kanske icke så sällan, afläggas utan verklig och fullkomlig visshet om bokens rättighet.

I fall, på sätt jag vill hemställa, stadgandena i förutnämnda Kongl. Förordningen om ifrågavarande ed helt och hållet upphävas, förlorar väl icke handelsbok det vitsord i handelstvister emellan köpmän, som den rätteligen bör ega. Är den ordentligen förd och några omständigheter till förringande af dess trovärdighet icke förekomma, så må den anses innefatta halft bevis eller bindande skäl och liknelser mot gäldenären, så att denne enligt 17 Kap. 29 och 30 §§ Rättegångs-balken bör med ed sig värja. Derigenom iakttages den i 34 § af samma kapitel uttalade grundsats: »med ed kan man svara, men ej kära»; och gäldenären eller svaranden kan icke, såsom nu, då han icke tilltror sig gå värjemålsed, undandraga sig densamma utan annan följd, än att vederparten tvingas till en fyllnads-ed, så framt han ej skall förlora sin rätt.

Motionären, som ej omtalat någon annan lag än Kongl. Förordningen den 4 Maj 1855, har förmodligen icke åsyftat ändring i 17 Kap. 34 § Rättegångs-balken; och det i detta lagrum förekommande stadgande, att äfven kärande må fästa sin utsago med ed, då den honom af vederparten bjudes, bör väl icke anses upphäfdt, utan kunna fortfarande tillämpas jemväl i handelstvister emellan köpmän, i fall föreskrifterna i omförmälda Kongl. Förordning om edgång till bestyrkande af handelsbok borttagas.

Jemte det jag biträder Utskottets förslag till upphäfvande af 20, 26 och 27 §§ samt ändring af 12, 23 och 24 §§ i Kongl. Förordningen angående handelsbok och handelsräkningar den 4 Maj 1855, får jag värdsamt tillstyrka,

att Riksdagen jemväl måtte för sin del besluta, att 16 och 18 §§ i samma Förordning erhålla följande lydelse:

16 §.

Det vitsord, ordentligen förd handelsbok tillkommer, må uti handelstvister emellan köpmän ej för fullt bevis gälla, der ej den, som sökes, det medgifver, eller andra omständigheter tillika förekomma, som boken bekräfta.

18 §.

18 §.

Vägrar part att sin handelsbok förete, då det af domaren honom ålagdt är eller den andra parten sig erbjuder, att boken för fullt bevis godkänna; ankomme på domarens pröfning, att den vägrandes påstående i saken omedelbart förkasta.»

af Herrar *Ribbing* och *Bovin*, hvilka instämt med Herr *Lemchen*;

af Herr *Hessle*: »Med hänsyn till den utsträckning krediten vid utborgning af varor nu mera antagit, att densamma för lifsförnödenheter under vissa förhållanden ej kan umbäras, och att för snabba omkastningar i kreditbruk äro både enskildt och allmänt skadliga, är jag från Utskottets pluralitet i den del skiljaktig, att jag vill bifalla Herr *Lönnbergs* motion med inskränkning af den deri utsatta tid till tre månader, och föreslår jag således, att, med bibehållande af 12 § i Kongl. Förordningen den 4 Maj 1855 oförändrad, 23 § deri erhåller följande lydelse:

Räkning å varor, utborgade af köpman till köpman, utan aftal om öppen kredit eller till annan än köpman, skall vid den påföljd, 25 § utsätter, bevisligen tillställas köpman, sednast inom tre månader efter utgången af det år, hvarunder det utborgade i handelsboken inskrefs, och annan än köpman inom tre månader efter utborgningen, der i någotdera fallet ej annorlunda uttryckligen aftaladt är.»

af Herr *Bergström*, som förklarar sig icke kunna med Utskottet instämma i vidsträcktare mån, än hvad angår de slutliga förslag Betänkandet innehåller.